

El concilio de Braga y la funcion de la legislacion particular en la Iglesia. Trabajos de la XIV Semana Internacional de Derecho Canonico, celebrada en Braga bajo el patrocinio del señor Arzobispo Primado. Salamanca 1975 ss. 475.

Instytut św. Rajmunda z Peñafort (Salamanca) organizuje od 1946 r. tzw. Tygodnie Prawa Kanonicznego. Wygłaszane referaty i dyskusje z udziałem wybitnych kanonistów stanowią poważny stymulator badań naukowych nad prawem kanonicznym. Począwszy od IV Tygodnia akta tych obrad ukazują się jako oddzielne publikacje¹.

W 1972 r. przypadała w Portugalii 1400-setna rocznica II synodu brakareńskiego (572 r.) należącego w swoim czasie do tych synodów lokalnych, które zyskały wpływ i powszechne znaczenie wskutek włączenia ich uchwał do *Dekretu Gracjana*. Szczególnie uroczyście obchodzono tę rocznicę w archidiecezji Braga, gdzie postanowiono uświetnić ją kongresem o wysokiej randze naukowej i międzynarodowym zasięgu. Z tego tytułu w porozumieniu z Instytutem św. Rajmunda właśnie w Bradze zorganizowano XIV Tydzień Prawa Kanonicznego. Przybyli nań kanoniści z 12 państw². Obrady toczyły się w centrum apostołskim sanktuarium Sameiro, położonym kilka kilometrów od centrum Bragi na wzgórzach, z których można podziwiać urzekającą panoramę portugalskiego regionu Minho. Ogólnym przedmiotem obrad było ustawodawstwo partykularne w Kościele, rozważane zarówno w perspektywie historycznej, jak i aktualnej. W jego ramach wyodrębniono 3 kręgi zagadnień: 1. synod w Bradze; 2. ustawodawstwo partykularne w historii; 3. współczesne ustawodawstwo partykularne. W tej też kolejności wygłoszone referaty opublikowano w aktach XIV Tygodnia Prawa Kanonicznego. Z powodu trudności obiektywnych akta te wydano z dużym opóźnieniem — przeszło 3 lata od zakończenia obrad. Na omawiane wydanie składają się: przedmowa, referaty zgrupowane w 3 części według wspomnianej tematyki, przemówienie końcowe

abpa Bragi, prymasa Franciszka Marii da Silva, oraz kronika XIV Tygodnia Prawa Kanonicznego.

Część I. W pierwszej grupie tematycznej José Antonio Martins Gigante, promotor sprawiedliwości Sądu Metropolitalnego w Bradze, przedstawia zakres i znaczenie partykularnego ustawodawstwa synodu w Bradze. Według niego II synod brakareński należy traktować jako uzupełnienie I synodu z 561 r., dlatego też Autor dość szeroko nawiązuje do niego. Najpierw kreśli obraz sytuacji społeczno-politycznej i religijnej panującej w tym czasie na Półwyspie Iberyjskim. Następnie stwierdza, że opanowanie Półwyspu przez Swewów, Wizygotów oraz inne ludy barbarzyńskie było powodem nieustannych wojen, zaś szerzący się pryscylianizm zakłócał porządek społeczny, naruszał dyscyplinę i jedność Kościoła. Także w liturgii panował zamęt, spotęgowany przyjęciem przez Swewów arianizmu. W tej sytuacji synod z 561 r. zajął się przede wszystkim problemami wiary w aspekcie jedności i prawowierności, uporządkowaniem liturgii (rozwiniecie rytu brakareńskiego) a także przywróceniem dyscypliny wśród wiernych i duchowieństwa. Natomiast II synod brakareński uregulował szczegółowo dziedzinę posługi biskupiej (np. wizytacja kościołów, szafarstwo sakramentów św., administracja majątku kościelnego, kwestie finansowe) oraz sprawy karności, nie uregulowane na pierwszym. Synodowi temu przewodniczył św. Marcin z Bragi. Dzięki jego apostołskiej gorliwości i głębokiej wiedzy prawniczej synod uporządkował tak dużo problemów i zdobył tak duże znaczenie.

W drugim referacie Alfonso Prieto Prieto, profesor uniwersytetu w Valladolid, analizuje okoliczności polityczno-religijne I i II synodu w Bradze. W obszernym studium omawia on poszczególne etapy panowania Swewów w Hiszpanii. Ukazuje, jak skomplikowane były warunki polityczno-religijne na Półwyspie Iberyjskim. Kształtowały się one pod wpływem następujących faktów: nawrócenia Swewów na katolicyzm za króla Teudemira; działalności św. Marcina, abpa Bragi; utworzenia monarchii teokratycznej: król był katolikiem, lud był katolicki, władza państwowa współpracowała w dziele ewangelizacji, a religijna

¹ Por. A. García y García. *XIV Semana Internacional de Derecho Canonico* (Braga, 18-24 Sept. 1972). „Revista Española de Derecho Canonico” 28:1972 s. 66-69.

² Byłem jedynym uczestnikiem Polakiem; wyrażam serdeczne podziękowanie Fundacji Aleksandra Humboldta, która jako swemu stypendyście udzieliła mi wydatnej pomocy finansowej na pokrycie kosztów podróży do Portugalii. Zaproszony imiennie prof. dr J. Sawicki, oczekiwany nota bene z dużym zainteresowaniem, nie mógł przybyć z powodu choroby.

popierała koncepcję państwa, opartą na katolickiej moralności. Zespół tych czynników przyczynił się do rozkwitu życia religijnego w Hiszpanii.

W kolejnym referacie Gonzalo Martinez Diez SJ, profesor na uniwersytecie w Valladolid, mówił na temat włączenia uchwał synodów brakareńskich z okresu panowania Swewów do zbiorów kanonicznych VI-XII w., czyli przedgracjańskich. W V w. na skutek inwazji ludów germańskich zamiera w Hiszpanii działalność synodalna. Odżywa na nowo w VI w. z chwilą przejścia Swewów na katolicyzm. Następuje wtedy odrodzenie niemal całokształtu życia chrześcijańskiego, zwłaszcza w dziedzinie dogmatycznej, liturgicznej, dyscyplinarnej, pastoralnej i katechetycznej. Odnowy tej dokonano m.in. na dwóch pierwszych synodach, odbytych w Bradze. Uzupełnieniem uchwał tych synodów jest systematycznie ułożony zbiór kanoniczny, zwany *Capitula Martini*. Właśnie ten zbiór został po części włączony do *Epitome Hispanica* oraz do *Collectio Hispana*, a te z kolei wykorzystano w zbiorach galijskich, szczególnie z VIII w., w księgach pokutnych oraz w zbiorach synodów niemieckich i północnowłoskich. Kanony synodów brakareńskich znajdujemy również w kolekcji *Hadriano-Hispanica* oraz w autentycznych partiach zbioru Pseudo-Izydora. W ten sposób upowszechniła się znajomość synodów brakareńskich, których postanowienia znaleźć można prawie we wszystkich kolekcjach przedgracjańskich.

Ostatnim artykułem I części jest praca Carlosa Francisco Martinsa Pinheiro, wikariusza generalnego archidiecezji Braga. Jej przedmiotem są postanowienia synodów brakareńskich o świętach religijnych. Na wstępie Autor wyjaśnia pojęcie świąt religijnych i wskazuje na ich genezę: niektóre są pochodzenia żydowskiego, inne grecko-rzymskiego, a tylko niedziela, Wielkanoc i Zesłanie Ducha Świętego były od początku typowo chrześcijańskie. Dopiero od II w. święci się narodzenie Chrystusa jako Epifanię na Wschodzie i jako Boże Narodzenie na Zachodzie. Chrześcijanie Półwyspu Iberyjskiego włączyli się w nurt liturgii Kościoła zachodniego; centralne miejsce zajmowała w niej Eucharystia. I synod brakareński usiłuje zlikwidować zarysowujące się różnice domagając się zachowania w liturgii jedności. II synod reguluje świętowanie Paschy i sposób przygotowania do niej. Mimo trąski o jedność i czystość liturgii występują lokalne różnice obrzędowe, nadużycia a nawet bałwochwalstwo, np. kult Wenus, Saturna, Mer-

kurego, czego dowodzą kanony III synodu. Wprowadzeniem reform Soboru Trydenckiego i odnową liturgiczno-duszpasterską zajął się IV synod (prowincjonalny), zwołany do Bragi w 1566 r. Nakazuje on podniesienie kwalifikacji duchowieństwa, zajmuje się muzyką kościelną i sztuką religijną oraz domaga się wykorzenia z liturgii nadużyć i pozostałości pogańskich (walki byków, zabaw, wystawiania komedii itp.). W czasach współczesnych reformę liturgiczną przeprowadzali kolejni arcybiskupi Bragi: Manuel Vieira da Matos (1914-1932), António Bento Martins Junior (1932-1963) oraz Francisco Maria da Silva — obecny arcybiskup. W podsumowaniu swoich wywodów Autor nadmienia m.in., że partykularne ustawodawstwo archidiecezji Braga od samego początku dążyło do oczyszczenia świąt chrześcijańskich z elementów obcych i zabobonnych oraz do pogłębienia sposobu ich przeżywania.

Część II. Antonio Garcia y Garcia, profesor uniwersytetu papieskiego w Salamance, wygłosił interesujący referat o synodach partykularnych w średniowieczu. Omówił najpierw morfologię ówczesnych synodów. Następnie scharakteryzował poszczególne okresy wzmożonej aktywności synodalnej, a mianowicie synody: wizygockie w Hiszpanii, galijskie z okresu panowania Merowingów i Karolingów, reformy gregoriańskiej (umocnienie centralizacji władzy kościelnej), imperium germańskiego, reformy podjętej w XIII w. oraz synody reformy przedtrydenckiej z XV w. Te ostatnie ganią zepsucie obyczajów, zaniedbanie duszpasterstwa, biurokrację, zmateralizowanie itd. Z kolei Autor rozpatruje wpływ synodów na instytucje kościelne. Z prawem powszechnym zaznajamiano się wówczas zazwyczaj poprzez synody czy to prowincjonalne, czy też diecezjalne; na nich dokonywano również uszczegółowienia tego prawa. Ale zachodził i proces odwrotny — prawo powszechne czerpało wiele norm z ustawodawstwa partykularnego. Synody były również swego rodzaju przeciwwagą w stosunku do centralizacji władzy papieskiej oraz środkiem przeprowadzenia reform w Kościele. Niepośledni był też wpływ synodów na instytucje świeckie. Autor wskazuje na ich stosunek do władzy świeckiej, do wymiaru sprawiedliwości (*brachium saeculare, privilegium fori*, azyl), do wypraw krzyżowych i problemów socjalnych (np. szpitalnictwo, opieka nad sierotami, wdowami, bezrobotnymi, trędowatymi, więźniami; kary za fałszerstwo pieniędzy, podpalenie, zabójstwo).

W ten sposób Autor uwypuklił znaczenie synodów oraz ukazał ich rolę w nowym świetle.

Miguel Breydy z Libanu przedstawił pracę dwóch maronitów nad krytycznym wydaniem *Collectio Hispana systematica*. Zaznacza on, że przy takim wydaniu *Collectio* należy koniecznie uwzględnić pracę owych maronitów nad kodeksem arabsko-eskoriańskim tego zbioru; kodeks ten zawiera krytyczne uwagi el-Ghaziri, który w 2 poł. XVIII w. przygotowywał jego wydanie, lecz pracy swej nie ukończył. Ich uwzględnienie — zdaniem Autora — przyczyni się do lepszego poznania historii Kościoła hiszpańskiego w okresie panowania Arabów i do obalenia wielu błędnych ocen tego okresu. Autor referatu stara się podważyć hipotezę niektórych historyków prawa kanonicznego, którzy sądzą, że *Collectio Hispana systematica* powstała w Galii.

José Luis Santos Diez z uniwersytetu w Granadzie omawia partykularne synody potrydenckie od XVI do XVIII w. Po Soborze Watykańskim II obserwuje się wzmożoną działalność synodalną. Podobny dynamizm dał się zauważyć w okresie potrydenckim. Zbieżność tych dwóch faktów pozwala — według Autora — dokonać bardziej adekwatnej oceny potrydenckiej działalności synodalnej. Bogaty i zróżnicowany materiał grupuje on wokół 3 podstawowych zagadnień: 1. ogólnego przeglądu synodów partykularnych (XVI-XVIII w.); 2. socjo-politycznych i kościelnych towarzyszących zwoływaniu synodów oraz ich wpływowi na synody; 3. fundamentalnej problematyki synodów i synodalnych perspektyw Kościoła potrydenckiego. Potrydencka działalność synodalna to ciekawy i dynamiczny ruch reformy Kościoła; ogólnie rzecz ujmując wywarła ona pozytywny wpływ na życie kościelne i społeczne. Dopiero inercja późniejszych wieków, kiedy brakowało nowego ducha i oryginalnych impulsów dla reformy, spowodowała także skutki negatywne. Przyczyny tego należy upatrywać m.in. w postępującej centralizacji władzy papieskiej, która pozbawiła inicjatywy Kościoła partykularne. Wymownym tego dowodem jest poruszanie na synodach ciągle tych samych tematów i wydawanie tych samych dekretów.

Francisco Lopez Illana z Kongregacji do Spraw Duchowieństwa przedstawił bardzo obszerny referat na temat rzymskich ingerencji przy zatwierdzaniu dekretów IV synodu brakareńskiego (1566-1567). Autor zamierza wydać całość jako

odbrębne studium, natomiast w aktach Tygodnia umieścił tylko wstęp, cztery rozdziały części zasadniczej oraz wnioski końcowe. IV synod prowincjonalny odbyty w Bradze wkrótce po zakończeniu Soboru Trydenckiego jest interesującą, choć kontrowersyjną próbą wprowadzenia w życie uchwał trydenckich na terenie starodawnej prowincji kościelnej.

Następny artykuł został poświęcony synodom hiszpańsko- i latyno-amerykańskim. J. Alejandro Soria Vasco, profesor uniwersytetów katolickich w Paryżu i Lowanium, w dużym skrócie rysuje historyczną panoramę głównych synodów na terenie Ameryki Łacińskiej w okresie przed- i potrydenckim, np. I synod prowincjonalny w Limie (1551-1552), III synod prowincjonalny w Limie (1582-1583), I synod prowincjonalny w Meksyku (1555). Zarówno liczba odbytych synodów, jak i problematyka — ze zrozumiałych względów odmienna od europejskiej — dowodzą dużej aktywności synodalnej na tych terenach. Dekrety synodalne z tamtych czasów, do dziś stanowią niewyczerpaną kopalnię wiedzy o sytuacji i problemach Kościoła latynoamerykańskiego. W okresie kolonialnym położenie Kościoła katolickiego w krajach Ameryki Łacińskiej uległo gwałtownemu pogorszeniu, z powodu czego działalność synodalna początkowo zupełnie zanikła. Dopiero z chwilą, gdy w krajach, które wywalczyły niepodległość, stosunki między państwem a Kościołem udało się ułożyć na innych zasadach, podejmuje się znowu reformę życia religijnego i dyscypliny kościelnej na synodach prowincjonalnych i diecezjalnych. Duże znaczenie dla życia kościelnego miało zwołanie przez papieża Leona XIII I synodu plenarnego latynoamerykańskiego (1899 r.). Autor kończy swój referat ukazaniem niektórych okoliczności historycznych, które przyczyniły się do ukonstytuowania się Latynoamerykańskiej Konferencji Biskupów (CELAM).

Avelino de Jesus da Costa, profesor uniwersytetu w Coimbrze, na podstawie nowo odkrytych rękopisów prezentuje nieznaną dotąd uchwałę synodalną, wydane przed promulgacją dekretów synodu brakareńskiego z 1697 r. Porównanie dokonywanych w postanowieniach synodalnych zmian jest — zdaniem Autora — interesującym przyczynkiem do poznania ewolucji życia religijnego i społecznego w XVII-wiecznej Portugalii.

Eugenio Corecco, profesor uniwersytetu we Fryburgu (Szwajcaria), przedstawił referat, które-

go problematyka już wcześniej była przedmiotem jego badań naukowych³ Zapoznaje nas z ustawodawstwem synodów prowincjonalnych i plenarnych Kościoła katolickiego Stanów Zjednoczonych Ameryki. Na wstępie stwierdza, że aktywność synodalna Kościoła katolickiego w USA w XIX w. jest wyjątkowym fenomenem w historii współczesnego Kościoła. Następnie podaje przyczyny, które ją spowodowały i charakteryzuje strukturę prawną synodów północnoamerykańskich. Dekrety synodalne i listy pasterskie odzwierciedlają prawie całą rzeczywistość dyscyplinarną, socjologiczną, kulturalną i polityczną, w jakiej rozwijał się Kościół katolicki w USA. Znamionują one pragmatyczne ustosunkowanie się do problemów Kościoła lokalnego, w szczególności zaś do: administracji sakramentów (np. bardzo aktualna już podówczas sprawa małżeństw mieszanych), udziału ludzi świeckich w administracji dobrami kościelnymi, nominacji biskupów i erygowania diecezji, szkolnictwa katolickiego i wychowania religijnego, zakładania seminariów duchownych, formacji duchowieństwa, segregacji rasowej i współżycia różnych grup etnicznych. W zakończeniu E. Corecco dokonuje oceny eklezjologicznej wartości synodów północnoamerykańskich.

Lamberto de Echeverria, dyrektor Instytutu św. Rajmunda z Peñafort w Salamance, omawia partykularne ustawodawstwo kanoniczne w dobie współczesnej. Autor nie dokonuje historycznej czy prawnej analizy ustawodawstwa synodalnego, co może sugerować temat referatu, lecz zwraca uwagę na sprawy bardziej interesujące ogół kanonistów, a rzadziej poruszane przez specjalistów prawa partykularnego. I tak na podstawie tekstów źródłowych (synody od początku XIX w. do Soboru Watykańskiego II) wymienia on szereg przeszkód; jakie napotykali biskupi w rozwijaniu działalności synodalnej zgodnie ze wskazaniem Soboru Trydenckiego. Zalicza do nich np. ingerencję Stolicy Apostolskiej i władz państwowych, skomplikowaną obrzędowość liturgiczną towarzyszącą obradom synodalnym, klerykalizację, tendencje rygorystyczne, anachronizm. Powyższe okoliczności spowodowały — według niego — powstanie i rozwój nowych instytucji (np. konferencje episkopa-

tów), lepiej dostosowanych do współczesnych warunków życia i duszpasterstwa.

Fernando Della Rocca, profesor uniwersytetu państwowego w Rzymie, przedstawił referat o synodzie rzymskim papieża Jana XXIII. Zwołanie synodu rzymskiego należy, obok Soboru Watykańskiego II i reformy KPK do trzech historycznych przedsięwzięć, których realizacji Jan XXIII oddał się z całym zapalem. Synod rzymski nie spełnił wprawdzie wszystkich pokładanych w nim nadziei, niemniej jednak stanowił zapowiedź „duchowej wiosny Kościoła” i podjętej później na szeroką skalę jego odnowy oraz przystosowania do warunków współczesnych. W tym kontekście trzeba — zdaniem referenta — pozytywnie ocenić dokonania tego synodu.

Część III. José Antonio Gomes da Silva Marques, profesor uniwersytetu w Nawarze, mówił o aktualnym znaczeniu partykularnej aktywności legislacyjnej. W przeciwieństwie do KPK, którego normy cechuje wyraźna centralizacja władzy, Sobór Watykański II odsłonił nowe perspektywy przed ustawodawstwem partykularnym. Decentralizacja oraz legalny pluralizm, znamienne dla Kościoła posoborowego, umożliwiają prawodawcy partykularnemu tworzenie konkretnych norm, a Kościołowi lokalnemu zapewniają odpowiednią autonomię przy zachowaniu niezbędnej jedności Kościoła powszechnego. Na podstawie analizy dokumentów soborowych Autor rozpatruje wzmiankowane zagadnienie w trojakim aspekcie: 1. Kościół lokalny jako źródło prawa partykularnego; 2. przedmiot prawa partykularnego; 3. sposób realizowania partykularnej aktywności legislacyjnej. We wnioskach końcowych Autor podkreśla potrzebę stosowania także w Kościele partykularnym zasady kolegialności i podziału władzy.

W kolejnym artykule Raffaele Coppola z uniwersytetu w Bari zapoznaje czytelnika z inicjatywami w zakresie jurysdykcji administracyjnej w Kościele partykularnym. Sądowa kontrola kościelnej działalności administracyjnej, przewidziana w konstytucji *Regimini Ecclesiae Universae* oraz w schemacie *De procedura administrativa*, opublikowanym przez Papieską Komisję do Spraw Rewizji KPK, jest w prawie kanonicznym instytucją zupełnie nową. Autor analizuje i porównuje w swoim referacie dwa projekty postępowania administracyjnego: tzw. bawarski i mediolański. Refleksje te stanowią interesujący przyczynek do ustalenia

³ Por. *La formazione della Chiesa cattolica negli Stati Uniti d'America attraverso l'attività sinodale, con particolare riguardo al problema dell'amministrazione dei beni ecclesiastici*. Brescia 1970.

sposobu funkcjonowania lokalnych organów kościelnej władzy administracyjnej.

Alfredo Melo, profesor seminarium w Viseu wypowiada się na temat diecezjalnej rady duszpasterskiej. Tradycyjny system organizacji władzy w diecezji, wspierającej biskupa w zarządzaniu nią, okazał się w dobie obecnej niewystarczający. Konieczna więc stała się reforma kurii diecezjalnej oraz stworzenie nowych diecezjalnych organów władzy. Dekret soborowy *Christus Dominus* (27) wysunął m.in. postulat powołania do życia rady duszpasterskiej, której zadaniem byłoby wspomaganie biskupa w sprawach działalności duszpasterskiej. A. Melo podejmuje przeto temat aktualny koncentrując się w swoim referacie na omówieniu takich kwestii, jak: pastoralne i prawne zasady organizacji rady duszpasterskiej, źródła normatywne, cel i kompetencja (szczególnie zaciekawia konkretna propozycja utworzenia w ramach rady duszpasterskiej sekcji specjalistycznych), skład rady, jej funkcjonowanie oraz natura prawna (organ doradczy będący jakoby odpowiednikiem „Staff Service”). W zakończeniu Autor wyraża przekonanie, że jego sugestie pomogą zainteresowanym we właściwej organizacji rady duszpasterskiej.

Winfried Aymans, profesor uniwersytetu w Bonn, w artykule o współczesnych synodach w Europie Zachodniej zaprezentował wyniki swoich badań nad formalnoprawnym aspektem obecnego prawa synodalnego⁴. Zauważa on, że aktualnie — zgodnie z życzeniem Soboru Watykańskiego II⁵ — panuje klimat sprzyjający ożywieniu działalności synodalnej. Przepisy KPK w tej materii są nieadekwatne do możliwości i oczekiwań związanych z synodami. Odczuwa się przeto potrzebę opracowania nowego prawa synodalnego (zwłaszcza w sensie formalnym), które w sposób należyty regulowałoby działalność synodu. Próby takie podjęto w toku przygotowania do synodów w kilku krajach z obszaru języka niemieckiego. Z dokumentów tych synodów (posoborowe synody w Holandii, RFN, NRD, Austrii, Szwajcarii i Luksemburgu) zaczerpnął Autor materiał porównawczy do krytycznej analizy nowych zasad prawa synodal-

nego. Uwagę swoją skupił zwłaszcza na tak ważkich problemach jak: cel i prawna podstawa synodów zachodnioeuropejskich; prawo uczestnictwa w synodzie („model reprezentacji” przyjęty we wspomnianych synodach jest — jego zdaniem — bardzo problematyczny zarówno pod względem eklezjologicznym, jak i kanonicznym); kompetencja i podział funkcji. Kanoniści specjalizujący się w prawie synodalnym znajdują w artykule Aymansa szereg uwag godnych przemyślenia i zastosowania.

W ostatnim artykule III części Jean Petritakis z Aten omówił wykonywanie władzy kanonicznej i administracyjnej w ortodoksyjnych Kościołach wschodnich. Według jego opinii władzę legislacyjną w tych Kościołach wykonywano zawsze w sposób parlamentarny. Na potwierdzenie swej tezy autor przytacza dowody z dawnego i aktualnie obowiązującego prawa Kościołów wschodnich.

Referaty XIV Tygodnia Prawa Kanonicznego opublikowano — w przeciwieństwie do poprzednich⁶ — wyjątkowo późno. Niemniej jednak warto zapoznać się z tą publikacją ze względu na poruszaną problematykę, która dotąd nie straciła na aktualności, oraz z racji poziomu naukowego większości artykułów, których autorami są wybitni znawcy przedmiotu. Jak wspomniano na początku — Bragę wybrano na miejsce obrad XIV Tygodnia dla upamiętnienia 1400-setnej rocznicy II synodu brakareńskiego. Mogłoby się wydawać, że tematyka referatów będzie się koncentrować tylko wokół niego. Tymczasem organizatorzy zdecydowali się na jej poszerzenie i uaktualnienie według maksymy: *vetera novis augere*. Przewaga tematów prawno-historycznych nad współczesnymi jest wprawdzie wyraźna, Tecz w tym kontekście wydaje się ona uzasadniona. Stąd też jak II synod brakareński nie był tylko wydarzeniem lokalnym, podobnie znaczenie XIV Tygodnia wykracza poza granice Portugalii i Hiszpanii, może się też przyczynić do jeszcze większego zainteresowania prawem partykularnym oraz do pogłębienia jego znajomości. Szkoda, że w aktach Tygodnia nie umieszczono nawet ogólnych sprawozdań z przebiegu dyskusji, która w odniesieniu do kilku referatów była żywa i konstruktywna. W ogóle na dyskusję przeznaczono zbyt mało czasu. Utrudniała ją ponadto zbyt duża liczba referatów. Zastrzeżenia te nie są istotne. Nowe spojrzenie na prawo

⁴ W. Aymans od dłuższego czasu interesuje się w swej pracy naukowej zagadnieniami synodalnymi, dowodem czego są — prócz artykułów — następujące prace: *Kollegium und kollegialer Akt im kanonischen Recht*. München 1969; *Das synodale Element in der Kirchenverfassung*. München 1970.

⁵ Dekret *Christus Dominus* 36.

⁶ Por. B. Zubert. *XII Tydzień Prawa Kanonicznego Hiszpanii*. „Zeszyty Naukowe KUL” 13:1970 s. 69.

kanoniczne wyznacza prawu partykularnemu porównanie tożsamości, dlatego też zapoznanie się z treścią referatów XIV Tygodnia Prawa Kanonicznego jest nader wskazane i pożyteczne, zwłaszcza dla specjalistów z tej dziedziny.

Na końcu wypada podkreślić wręcz doskonałą organizację Tygodnia. Przybyłych gości traktowano z uprzedzającą grzecznością, a w czasie wolnym od obrad umożliwiono im poznanie okolicy (zwie-

dzanie zabytków Bragi, Porto, Guimaraes). U kanonistów spoza Półwyspu Iberyjskiego przyjemne zdziwienie budziło daleko idące zainteresowanie przebiegiem obrad Tygodnia miejscowej prasy (codziennie ukazywały się obszernie sprawozdania), władz państwowych i wybitnych osobistości.

Bronisław Wenanty Zubert OFM